

ТИПОВИ АЦИДОФИЛНИХ БУКОВИХ ШУМА НА ВЕЛИКОМ ЈАСТРЕПЦУ

РАЈКО МИЛОШЕВИЋ

Извод: раду су приказани типови ацидофилних букових шума на Великом Јастрепцу.

Ацидофилне букове шуме на Великом Јастрепцу по основу проучених и дефинисаних примарних еколошко-ценолошких и потенцијално-продукционих карактеристика подељене су на два дела-дефинисана 2 типа шуме- који се међусобно значајно разликују у наведеним карактеристикама, што изискује и различит плански поступак у оквиру дефинисаних типова ових шума.

Кључне речи: тип шуме, ацидофилне шуме букве, Велики Јастребац

TYPES OF ACIDOPHILIC BEECH FORESTS ON VELIKI JASTREBAC

Abstract. The types of acidophilic beech forests on Veliki Jastrebac are presented. Acidophilic beech forests on Veliki Jastrebac, based on the researched and defined primary ecological-coenological and potential-productive characteristics, are divided into two parts - two defined forest types - which differ significantly in the above characteristics. Different plan procedures are required for the defined types of these forests.

Key words: forest type, acidophilic beech forests, Veliki Jastrebac

1. УВОД

Типолошка, класификација шума (газдинска, у смислу специфичности и засебности газдинског поступка у оквиру сваке дефинисане класификационе јединице -типа шуме) подразумева систематизацију (поделу) шумских екосистема (утемељену на проучавању и дефинисању примарних еколошко-ценолошких и потенцијално-продукционих карактеристика шуме) у један, у смислу унапређења укупних потенцијала и дефинисања функционалног оптимума, кординантни систем информационо индикаторског карактера. Оваква систематизација шумских екосистема представља исходште и обезбеђује истовременост и свеобухватност у извршењу планских концепција. Такође, од великог је практичног значаја и за решавање великог броја најзначајних питања при практичним радовима, почев од дефинисања газдинских карактеристика, просторне рејонизације до дефинисања функционалног оптимума и обезбеђивања функционалне трајности.

Широк просторни(хоризонтални и вертикални) дијапазон распрострањења букових шума условио је веома велику типолошку разноликост ових шума. По Ј о в и ћ у Н. et al.(1996) комплекс букових шума рашчлањен је на девет цено-еколошких група типова шума. У оквиру наведених

Др Рајко Милошевић, Шумарски факултет Универзитета у Београду

цено-еколошких група типова шума проучен је и дефинисан већи број типова шума. (Медаревић, М., Милошевић, Р., 2005).

Посматрано типолошки, ценоеколошка група типова ацидофилних букових шума је знатно хомогенија у односу на остале цено-еколошке групе типова ових шума.

2. МЕТОД РАДА И МАТЕРИЈАЛ

При типолошкој класификацији ацидофилних букових шума на Великом Јастрепцу коришћена је методика рада која је примерена карактеру типолошке класификације (Симпозијум о примени типологије у савременом планирању и газдовању шумама, Београд, 1976): на основу проучених еколошко-ценолошких и потенцијално-продукционих карактеристика ових састојина, резултата до којих се дошло и њихове анализе и синтезе дефинисани су типови ових шума.

Ацидофилне букове шуме на Великом Јастрепцу простиру се, углавном фрагментарно. Констатоване су на надморским висинама 570-600 m у доњем планинском појасу на јужним и југоисточним експозицијама на благо нагнутом терену (5-10⁰), на надморским висинама 600-800 m на нешто израженијим нагибима (10-20⁰) на јужним и југоистичним експозицијама и на надморским висинама 1050-1100 m на јужним и југозападним експозицијама на врло великим нагибима (35⁰).

По класификацији Торнтвајта (Thorntwaita) састојине које се налазе на надморским висинама 600-800 метара имају умерено хумидну (B₂)-до јако хумидну (B₄) климу. Састојине које захватају појас изнад 1000 m надморске висине имају перхумидну климу. Геолошку подлогу чине гранодирити и корнити.

Основу за овај рад чинили су резултати саопштени у оквиру докторске дисертације (Милошевић, Р., 2006).

3. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

3.1. Комплекс (појас) мезофилних букових и буково-четинарских типова шума

Цено-еколошка група типова шума:

Ацидофилне шуме букве (*Luzulo-Fagenion moesiacaе Јовановић, 76*) на оподзољеним киселим смеђим и хумусно силикатним земљиштима на гранодиоритима и корнитима

Еколошке јединице:

- Ацидофилна планинска шума букве са бекицом (*Luzulo-Fagetum moesiacaе montanum*) на оподзољеном киселом смеђем земљишту на гранодиориту;
- Ацидофилна планинска шума букве са бекицом (*Luzulo-Fagetum moesiacaе montanum*) на дистричном хумусно-силикатном земљишту на корниту;
- Ацидофилна планинска шума букве са маховинама (*Musco-Fagetum*) на оподзољеном киселом смеђем земљишту на гранодиориту.

Типови шума:

У оквиру цено-еколошке групе ацидофилних букових шума на Великом Јастрепцу дефинисана су два типа шуме:

1. Тип ацидофилне планинске шуме букве са бекицом (*Luzulo-Fagetum moesiacaе montanum*) на оподзољеним киселим смеђим и дистричним хумусно-силикатним земљиштима на гранодиоритима и корнитима.

Овај тип шуме обједињује две еколошке јединице и то : ацидофилну планинску шуму букве са бекицом (*Luzulo – Fagetum moesiacaе montanum*) на оподзољеном киселом смеђем земљишту на гранодиориту и ацидофилну планинску шуму букве (*Luzulo-Fagetum moesiacaе montanum*) на оподзољеном дистричном хумусно-силикатном земљишту на корниту.

Састојине овог типа шуме на Великом Јастрепцу јављају се на надморским висинама од 600-800 метара на нешто блажем нагибу 5-20⁰ и у горњим деловима на надморским висинама 1100 метара на јужним експозицијама на врло стрмим нагибима 35⁰. У овим састојинама буква је једини едификатор. Спрат жбуња оскудан. У спрату приземне флоре заступљен је читав низ врста карактеристичних за оваква станишта од којих бројношћу и покровношћу доминира бекица (*Luzula luzuloides*).

Земљишта су плитка, скелетна, текстурно припадају иловачама. Реакција земљишта је јако кисела (рН и Н₂О=4.4-4.7) под утицајем различитих фактора еволуирају у правцу оподзољених. Процеси подзолизације присутни су, углавном, у А хоризонту (4см).

Продукциони потенцијал ових састојина је скроман. Запремина у старости од 80-90 год. се креће просечно 300 м³/ха, а текући запремински прираст просечно сса 8 м³/ха. Средњи максимални пречници се крећу од 35-50 см а средње максималне висине се крећу од 21-26 метара. Средњи пречник доминантних стабала у старости од 80 год. износи 36-37 см, а средња максимална висина 20,5 до 23 метара. Дебљински прираст кулминира у 50 год. са ниским кулминационим вредностима, а висински, такође, око 50 год. са ниским кулминационим вредностима. Структура састојине је једнодобна.

2. Тип ацидофилне шуме букве са маховинама (*Musco-Fagetum*) на оподзољеним киселим смеђим земљиштима на гранодиоритима

Састојине овог типа шуме на Велоком Јастрепцу врло су слабо заступљене. Констатоване су на надморској висини од 570-600 метара. Буква је једини едификатор. Спрат жбуња не постоји. У спрату приземне флоре доминирају фаџијеси маховине.

Земљишта су плитка, скелетна, оподзољена и сува са изразитим ацитетом (рН у Н₂О=4,5). Састојине овог типа шуме су значајно нижег продукционог потенцијала у односу на састојине предходног типа шуме. Запремина у старости 130 год. износи 170 м³/ха, а текући запремински прираст 3,5 м³/ха. Средњи максимални пречник износи 47 см, а средња максимална висина 18.9 метара. Дебљински прираст је кулминирао у 70-80 год. прва, односно у 120 год. трећа кулминација, а висински између 70 и 80 год.. По структури састојине овог типа шуме су једнодобне. Састојине овог типа шуме ценолошки су стабилне, међутим, еколошки су ван свог оптимума.

Сагледавајући продукциони потенцијал дефинисаних типова шума, може се констатовати, да је он приближан са оним који су констатовали други аутори на основу истраживања спроведених у сличним еколошким условима (Јовић, Д., et al.(1991)., Медаревћ, М., (2001)., Мишчевић, В., (1964). и др.)

4. ЗАКЉУЧАК

На основу резултата проучавања, а полазећа од дефиниције типа шуме, ацидофилне букове шуме на Великом Јастрепцу подељене су на две целине тј. дефинисана су два типа ових шума који се међусобно значајно разликују по еколошко-ценолошким и потенцијално-продукционим карактеристикама и у том смислу (и са газдинске тачке гледишта) чине засебне целине:

1. Тип ацидофилне планинске шуме букве са бекицом (*Luzulo-Fagetum moesiacaе montanum*) на оподзољеном киселим смеђим и дистричним хумусно-силикатним земљиштима на гранодиоритима корнитима.

2. Тип ацидофилне шуме букве са маховинама (*Musco-Fagetum*) на оподзољеним киселим смеђим земљиштима на гранодиоритима.

Састојине типолошке припадности (*Luzulo-Fagetum moesiacaе montanum*) на оподзољеним киселим смеђим и дистричним хумусно-силикатним земљиштима на гранодиоритима и корнитима су значајно већег продукционог потенцијала од састојина типолошке припадности (*Musco-Fagetum*) на оподзољеним киселим смеђим земљиштима на гранодиоритима.

У састојинама типолошке припадности (*Luzulo-Fagetum moesiacaе montanum*) на оподзољеним киселим смеђим и дистричним хумусно-силикатним земљиштима у старости од 80-90 год. запремина износи 300 m³/ha а запремински прираст 8m³/ha, док у састојинама типолошке припадности (*Musco-Fagetum*) у старости 130 год. запремина износи 170 m³/ha а запремински прираст 3.5 m³/ha. Такође, у погледу достигнутих вредности основних таксационих показатеља у одређеним релативним старостима састојине ова два типа шуме се значајно разликују. У састојинама типолошке припадности (*Luzulo-Fagetum moesiacaе montanum*) на оподзољеним киселим смеђим и дистричним хумусно-силикатним земљиштима на гранодиоритима и корнитима висински дебљински прираст кулминира око 50 год., док у састојинама типолошке припадности (*Musco-Fagetum*) дебљински прираст кулминира између 70 и 80 год. прва, односно у 120 год. трећа кулминација, а висински између 70 и 80 год.

ЛИТЕРАТУРА

- М е д а р е в и ћ, М., М и л о ш е в и ћ, Р., (2005): Типови букових шума **Србије**, Монографија "Буква у Србији" Београд. Стр.365-370.
- М е д а р е в и ћ, М., et al.(2001): Шуме Ђердапа. Монографија- ИП Еколибри, Доњи Милановац- Београд.
- М и ш ч е в и ћ, В., (1964): Продуктивност букових фитоценоза огледног добра Дебели Луг на разним геолошким подлогама. Докторска дисертација, Београд.
- М и л о ш е в и ћ, Р., (2006): Дефинисање типова букових и буково-јелових шума на Великом Јастрепцу. Докторска дисертација, Београд.
- Ј о в и ћ, Н., Т о м и ћ, З., Ј о в и ћ, Д., (1996): "Типологија шума". Уџбеник, Шумарски факултет, Београд.
- Ј о в и ћ, Д., Ј о в а н о в и ћ, Б., Ј о в и ћ, Н., С т е ф а н о в и ћ, Б., Б у р л и ц а, Ч., Ц е с т а р, Д., Г а ш п е р ч и ћ, Ф., (1976): „Примена типологије у савременом газдовању шумама у Југославији.“ Симпозијум о примени типологије, Шумарски факултет, Београд, и Гласник Шумарског факултета (посебно издање), бр.53, стр. 5-23.
- Ј о в и ћ, Д., Б а н к о в и ћ, С., М е д а р е в и ћ, М.,(1991): Проучавање развојно-производних карактеристика еколошких јединица букових шума на Жељину и њихово производно диференцирање. Гласник Шумарског факултета, Бр. 73, Шумарски факултет Универзитета у Београду, Београд.

TYPES OF ACIDOPHILIC BEECH FORESTS ON VELIKI JASTREBAC

Rajko Milošević

Summary

The coeno-ecological group of the types of acidophilic beech forests on Veliki Jastrebac is typologically classified into two units, i.e. two types of these forests are defined, which by their characteristics form the specific and separate units, i.e. which differ significantly in ecological-coenological and potential productive characteristics, which also requires different plan procedures in these stands.

